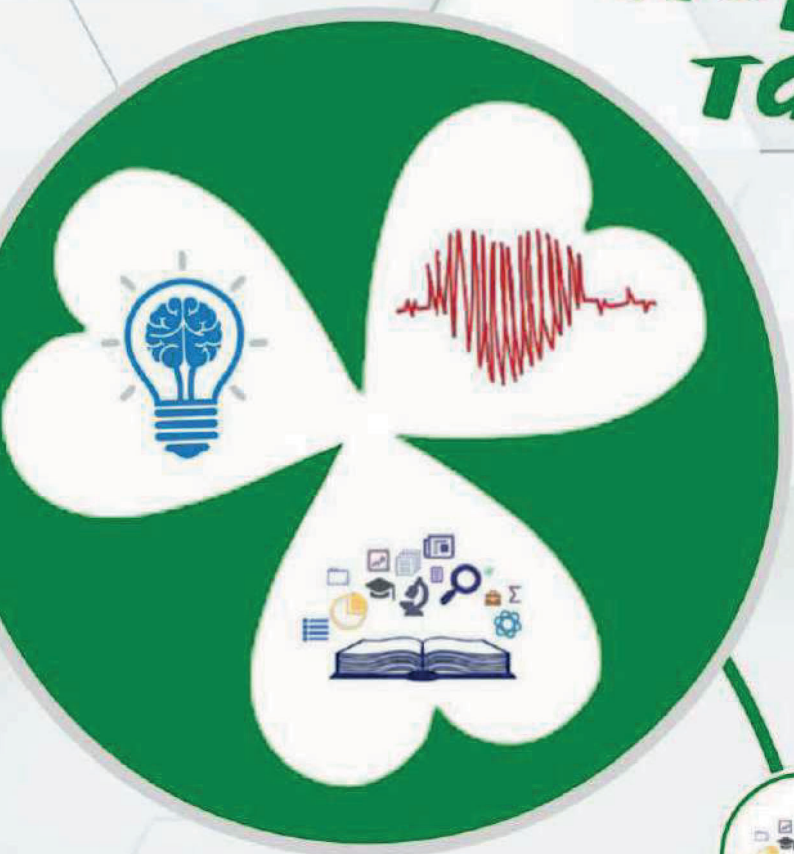

Наукові перспективи
Видавнича група

Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 14(32) 2023

Київ – 2023

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of
Spiritual and Moral Education"

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine")

Issue № 14(32) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)»: журнал. 2023. № 14(32) 2023. С. 1111

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів наук з державного управління» (Рішення від 16.10.2023, № 5/10-23)

Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології Наталії Калиновської.

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна – доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна – здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенева Ірина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович – доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Сташца в Пілі (м. Піла, Польща)
9. Гвожджевiч Сильвія – кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
11. Гречановська Олена Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук Вінницького національного технічного університету (Вінниця, Україна)

12. Гудзь Наталія Іванівна – доктор фармацевтичних наук, професор, ад'юкт кафедри фармації і екологічної хімії Опольського університету, доцент кафедри технології ліків та біофармації Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (Львів, Україна)
13. Гуменникова Тамара Рудольфівна – доктор педагогічних наук, професор, директор Придніпурської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
14. Дерстуганова Наталя Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (Запоріжжя, Україна)
15. Долгова Олена Миколаївна - кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
16. Журавльова Лариса Петрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Поліського національного університету (Житомир, Україна)
17. Заячківська Оксана Василівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та економічної безпеки Національного університету водного господарства та природокористування (Рівне, Україна)
18. Інжигівська Леся Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
19. Ічанська Олена Михайлівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
20. Кардаш Оксана Любомирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри комп'ютерних технологій та економічної кібернетики Навчально-наукового інституту автоматики, кібернетики та обчислювальної техніки Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне, Україна)
21. Коваленко Олена Михайлівна – кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник відділу профільного навчання Інституту педагогіки НАПН України (Київ, Україна)
22. Коваль Галина Миколаївна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри мікробіології, вірусології, епідеміології з курсом інфекційних хвороб Ужгородського національного університету (Ужгород, Україна)
23. Ковальчук Анна Сергіївна – здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053 Психологія Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
24. Корильчук Неоніла Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
25. Корнієнко Петро Сергійович – доктор юридичних наук, доцент, адвокат, заступник першого проректора по роботі з коледжами, професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту (Київ, Україна)
26. Кравчук Володимир Миколайович, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Волинського національного університету імені Лесі Українки (Луцьк, Україна)
27. Кравчук Людмила Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», завідувач кафедрою фізичної терапії, ерготерапії, фізичної культури і спорту Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна» (Хмельницький, Україна)
28. Крайник Григорій Сергійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)
29. Левков Анатолій Анатолійович - кандидат медичних наук, доцент кафедри фізичної терапії та ерготерапії Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Полтава, Україна)
30. Лігоцький Анатолій Олександрович – доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна)
31. Лисенко Дмитро Андрійович – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Вінницького національного медичного університету (Вінниця, Україна)
32. Лич (Назарук) Оксана Миколаївна – доктор психологічних наук, доцент, член-кореспондент української академії акмеології, член громадської спілки «Національна психологічна асоціація», доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
33. Макаренко Олександр Миколайович – доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, професор кафедри загальномедичних дисциплін Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
34. Мальцев Дмитро Валерійович – кандидат медичних наук, завідувач лабораторії імунології і молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Київ, Україна)
35. Марушева Олександра Анатоліївна – доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та інформаційного менеджменту ПВНЗ Університет Новітніх Технологій (м. Київ, Україна)
36. Мельник Володимир Степанович – доктор медичних наук, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, декан медичного факультету №1 (Київ, Україна)
37. Мігенько Богдан Орестович – кандидат медичних наук, доцент кафедри терапії та сімейної медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я.Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
38. Мігенько Людмила Михайлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри внутрішньої медицини №2 Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (Тернопіль, Україна)
39. Мідальський Сергій Людвигович – професор, Академік, Президент Регіональної Академії Менеджменту (Казахстан)
40. Міхальський Томаш – доктор наук, доцент кафедри географії регіонального розвитку Гданського університету (Польща)
41. Миргород-Карпова Валерія Валеріївна – кандидат юридичних наук, заступник директора з наукової роботи, старший викладач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Сумського державного університету (Суми, Україна)
42. Мочалов Юрій Олександрович – доктор медичних наук, професор, професор кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)
43. Нікульчев Микола Олександрович – доктор богословських наук, кандидат філософських наук, професор, доцент кафедри філософії НУ «ОМА» (Одеса, Одеська область, Україна)
44. Помиткін Едуард Олександрович – доктор психологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України (Київ, Україна)
45. Помиткіна Любов Віталіївна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
46. Попель Оксана Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземної філології Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)
47. Приходькіна Наталія Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
48. Прокоф'єва Марина Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
49. Сирник Ярослав – доцент кафедри антропології Вроцлавського університету (Вроцлав, Польща)
50. Трушкіна Наталія Валеріївна – кандидат економічних наук, член-кореспондент Академії економічних наук України, дійсний член Центру українсько-європейського наукового співробітництва, старший науковий співробітник відділу проблем регуляторної політики та розвитку підприємництва, Інститут економіки промисловості НАН України (Київ, Україна)
51. Турчинова Ганна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету природничо-географічної освіти та екології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна)
52. Філіппова Лариса Валеріївна – доктор педагогічних наук, кандидат хімічних наук, доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри медичної біохімії та молекулярної біології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, (Київ, Україна)
53. Хохліна Олена Петрівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)
54. Чаусова Тетяна Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології та особистісного розвитку Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна)
55. Черська Марія Сергіївна – доктор медичних наук, завідувачка консультативно-діагностичним відділенням Державної Установи «Інститут ендокринології та обміну речовин НАМН України» (Київ, Україна)
56. Чумак Оксана Володимирівна – доктор економічних наук, доцент, науковий співробітник відділу статистики і аналітики вищої освіти Державної наукової установи «Інститут освітньої аналітики», (Київ, Україна)
57. Шевченко Валерія Геннадіївна – кандидат медичних наук, доцент кафедри хірургії #2 Одеського національного медичного університету (Одеса, Україна)
58. Яковичська Лада Савелівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету (Київ, Україна)

Статті розміщені в авторській редакції. Відповідальність за зміст та орфографію поданих матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Педагогіка»

Nagachevska O.O., Drapaliuk H.S.

*Interactive technologies in enhancing english language proficiency for students obtaining master's degree in management and marketing.....*14

Vertel A.V.

*Otto rank's concept of birth trauma and its impact on psychoanalytic pedagogy.....*28

Борин Г.В., Гаврилюк С.М.

*Формування емоційного інтелекту дітей дошкільного віку засобами художньо-продуктивної діяльності.....*39

Бужина І.В., Імерідзе М.Б., Кузьменко О.Г.

*Використання інноваційних технологій у вищій освіті: проблеми та перспективи.....*51

Вакулова І.В.

*Шляхи оптимізації педагогічного процесу на уроках англійської мови у 5-11 класах.....*62

Вертугіна В.М., Кирієнко А.М.

*Формування навичок професійної комунікації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі педагогічної практики.....*79

Галущенко В.І.

*Стан проблеми організації взаємодії фахівців та сімей дітей з особливими освітніми потребами.....*91

Гончарова О.М., Улишин В.В.

*Мовна підготовка майбутніх офіцерів як складова професійно-комунікативної компетентності.....*99

Гребінчак О.І., Буцик І.М.

*Особливості розробки навчальних завдань у підготовці фахових молодших бакалаврів з агроінженерії до професійної діагностувальної діяльності.....*111

Грігченко Т.Я.

*Дослідження стану сформованості пізнавальних інтересів у здобувачів початкової освіти.....*126

Гурський І.Ю., Білецька І.О. <i>Білінгвізм та соціально-педагогічні засади мовної політики у Сполучених Штатах Америки.....</i>	138
Дзевицька Л.С., Цапко А.М., Солтис Н.В. <i>Забезпечення розвитку soft skills у студентів вищих навчальних закладів: інноваційні стратегії та ролі освіти.....</i>	149
Дика Н.М., Глазова О.П. <i>Реалізація міжпредметних зв'язків та елементів інтеграції у вивченні української та англійської мов у ЗЗСО.....</i>	161
Загородня А.А. <i>Роль Миколи Сумцова у процесі ст ановлення української соціокультурної ідентичності. Соціально-антропологічні виміри.....</i>	171
Закурдаєва О.В., Лахмотова Ю.В. <i>Використання західних методик при викладанні китайської мови.....</i>	183
Заневський І.П. <i>Система оцінки висоти вистрибування у баскетболістів.....</i>	195
Ковальчук І.В., Кройтор О.П., Гуцуляк Н.М. <i>Використання інтерактивних методів навчання під час проведення лабораторних робіт.....</i>	202
Ковиліна В.Г., Циганова А.Р. <i>Логопедична робота з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення.....</i>	215
Корольов В.В. <i>Використання штучного інтелекту в освітньому середовищі ЗВО.....</i>	228
Костенко Р.В. <i>Розвиток лідерських якостей майбутніх освітніх менеджерів у процесі практичної підготовки.....</i>	237
Кривоніс Д.В., Телецька Т.В., Ігіна О.В. <i>Здатність до інноваційної діяльності майбутніх бакалаврів та магістрів філології: аналіз наукових підходів до сутності, структури, методів формування.....</i>	248
Крупенина Н.А., Гриняєва Н.М., Заводній Т.В. <i>Дисциплінарні основи створення ефективних освітніх програм з можливістю адаптації до дистанційної освіти України: перспективи та виклики.....</i>	259
Лелека В.М. <i>Американський досвід організації фізичного виховання у сфері вищої освіти.....</i>	271

Логвиненко Т.О.

*Особливості професійної діяльності асистента вчителя в закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання.....*278

Лоук О.В.

*Наступність у формуванні соціально-громадянської компетентності у здобувачів дошкільної та початкової освіти.....*289

Махомета Т.М., Тягай І.М.

*Stem-навчання у фаховій підготовці майбутнього вчителя математики.....*307

Мергель Т.В., Юсипчук У.В., Юсипчук Ю.В., Сарапук І.В., Сарапук

*Вплив реалій війни на проведення лікарської практики у вищих навчальних закладах Івано-Франківська.....*315

Михайленко О.В., Гиток В.В.

*Прийоми формування читацької компетентності учнів молодшого шкільного віку із кліповим мисленням.....*325

Мотика С.М.

*Психолого-педагогічна підготовка як один із елементів системи формування готовності майбутніх офіцерів-психологів до виконання бойових завдань в процесі професійної підготовки у вищому військовому навчальному закладі.....*338

Опачко М.В., Дешко Н.В.

*Діагностування рівнів сформованості патріотизму у студентів університету: теоретичний аспект.....*348

Пічурін В.В.

*Фізичне виховання як складова підготовки до професійної діяльності.....*357

Поляковська О.О.

*Надання освітніх послуг іноземним громадянам в контексті стратегії інтернаціоналізації закладів фахової передвищої освіти Криворіжжя.....*368

Приймак А.Ю., Гончаренко О.С.

*Сутність та потенціал фітнес-технологій у контексті формування здорового способу життя сучасного студентства.....*378

Прилипко В.М., Ірха А.В., Савастру Н.І.

*Професійний розвиток науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України у контексті цифрової трансформації освіти.....*390

Прищепа С.М.

*Управління інформаційними зв'язками як важливий компонент управлінської діяльності керівника.....*401

Рожнова Т.Є., Олійник В.В. <i>Управління підготовкою фахівців у закладах професійно-технічної освіти на засадах інноваційних технологій.....</i>	409
Сидоренко Т.Д. <i>Арт-терапія як необхідна складова педагогічної діяльності в інклюзивній мистецькій освіті.....</i>	419
Соколова Г.Б., Булгакова Н.В. <i>Особливості розвитку активного та пасивного словника у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення (на прикладі ознайомлення з основними часовими категоріями).....</i>	430
Станішовський А.С. <i>Концептуальні засади трансформації військової освіти: європейський дискурс.....</i>	441
Сухомлинова О.В., Жирська Г.Я., Масло І.М. <i>Формування критичного мислення у студентів: методи та підходи до розвитку аналітичних здібностей.....</i>	452
Форостюк Т.В., Форостюк В.О., Калюжка Н.С. <i>Формування мовленнєвої компетенції учнів початкової школи: стратегії і методи розвитку комунікаційних навичок.....</i>	468
Харківська А.А. <i>Професійна підготовка майбутніх учителів музики в КНР.....</i>	478
Цибульська С.М. <i>Застосування інноваційних технологій у сучасній початковій школі: аспект партнерської взаємодії.....</i>	487
Цокур О.С. <i>Сучасний стан та актуальні проблеми професійної підготовки іноземних студентів в закладах вищої освіти України.....</i>	495
Шаповал Л.В. <i>Інтеграція знань з хімії, фізики та біології у старшій профільній школі: перспективи, потенційні проблеми та можливі способи їх вирішення.....</i>	508
Шкуренко О.В., Новіцька Є.О. <i>Організаційно-методичні умови впровадження доповненої реальності у початковій школі.....</i>	521
Щербина С.М. <i>Використання інноваційних форм навчання у підготовці майбутніх фахівців природничих наук.....</i>	529

Юрченко О.В.

*Особливості формування соціальної компетентності в здобувачів вищої освіти у процесі позааудиторної діяльності.....*540

Ясинська С.М., Козак Л.В.

*Формування дослідницької компетентності дітей старшого дошкільного віку у проектній діяльності.....*552

СЕРІЯ «ПСИХОЛОГІЯ»

Kolohryvova N.M.

*Ways to overcome personal crises in the period of martial state: a review of theoretical concepts in world psychology.....*562

Viznyuk I.M., Dolynnyi S.S., Kylyvnyk V.V.

*Psychological features of gender independence of adolescents in the conditions of social transformations.....*576

Андрусик О.О.

*Розвиток емоційної стійкості майбутніх вчителів.....*585

Біла І.М.

*Види невербальних засобів спілкування.....*600

Бочелюк В.Й., Панов М.С., Панов Т.С.

*Зміст і психологічні особливості професійної діяльності юриста.....*613

Варнавська І.В.

*Психологічні складові дослідження професійного іміджу фахівця.....*627

Візнюк І.М., Долинний С.С., Сорочан М.П.

*Забезпечення гендерної самостійності підлітків в умовах освітнього середовища.....*636

Візнюк І.М., Долинний С.С., Токар Л.П.

*Формування особистості в контексті становлення самостійності підлітків в умовах воєнного стану.....*645

Габа І.М.

*Самоактуалізація та професійна спрямованість майбутніх педагогів: соціально-психологічний аспект.....*655

Ендеберя І.В.

*Вивчення соціально-психологічних умов особистісного самовизначення підлітків з девіантною поведінкою.....*663

Кавиліна Г.К.

*Взаємозв'язок між самооцінкою та вольовим контролем під час переходу від дошкільного до молодшого шкільного віку.....*676

УДК 159.9.07:371.13

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14\(32\)-627-635](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-14(32)-627-635)

Варнавська Інна В'ячеславівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти, Херсонський державний аграрно-економічний університет, просп. Університетський, 5/2, м. Кропивницький, 25000, тел.: (099) 489-06-20, <https://orcid.org/0000-0002-3061-0665>

ПСИХОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ ФАХІВЦЯ

Анотація. Визначено, що формування образу особистості відбувається поступово, починаючи із задоволення найбільш примітивних потреб і закінчуючи найвищим аспектом – прагненням до самореалізації. Відповідно до такої черговості задоволення потреб у суспільстві завжди існує певна неоднорідність груп індивідів, кожен із яких перебуває на властивому йому у певний час рівні. Характерні іміджеві параметри можуть свідчити про рівень розвитку суспільства, тієї чи тієї галузі, професії. Розглянуто сутність професійного іміджу з позиції рольової теорії, його внутрішню природу і функціональну роль у соціальній взаємодії. Виділено основні положення: імідж функціонально необхідний у соціальній взаємодії; імідж має рольовий характер; наявність у індивіда багатьох соціальних ролей обумовлює необхідність і можливість мати кілька відповідних іміджів.

Доведено, що професійний імідж вступає дієвим соціальним рефлексом і простим засобом для досягнення працівником власних цілей. Імідж виражає як суб'єктивне бажання фахівця подобатися багатьом, а й показує його можливості як професіонала своєї справи. Імідж є такою організацією простору спілкування, з допомогою якого працівник, використовуючи образ себе, свою пластику, мову, міміку, досягає задуманого. Проаналізовано термін «професійний імідж» як частковий синонім терміна «образ», що часто розкривається як зовнішня оболонка, тобто переважно акцентується увага на особливостях сприйняття зовнішнього вигляду, специфіки і вміння розмовляти, манери поведінки, жестів та міміки. Тому перша реакція оточення спрямована, як правило, на зовнішній вигляд людини, а не на її внутрішній світ, оскільки лише незначна кількість осіб перебуває з цим об'єктом у прямому спілкуванні та взаємодії.

Визначено, що трактування поняття професійного іміджу відрізняється внутрішнім наповненням. При цьому розуміння сутності іміджу більше пов'язане з характером позитивного впливу конкретної особи та її внутрішнього світу на тих, хто її оточує, для досягнення успіху в житті та діяльності, у професійній кар'єрі.

Ключові слова: професійний імідж, фахівець, психологічні фактори, соціальна взаємодія, самовдосконалення

Varnavska Inna Vyacheslavivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Vocational Education Department, Kherson State Agrarian and Economic University, 5/2 University Ave., Kropyvnytskyi, 25000, tel.: (099) 489-06-20, <https://orcid.org/0000-0002-3061-0665>

PSYCHOLOGICAL COMPONENT STUDIES OF THE PROFESSIONAL IMAGE OF A SPECIALIST

Abstract. It was determined that the formation of the image of a person occurs gradually, starting with the satisfaction of the most primitive needs and ending with the highest aspect, desire for self-realization. According to this sequence of meeting needs in society, there is always a certain heterogeneity of groups of individuals, each of whom is at a level peculiar to him at a certain time. That is, characteristic image parameters can indicate the level of development of society, this or that industry, profession. The essence of the professional image from the standpoint of role theory, its internal nature and functional role in social interaction are considered. The main provisions are highlighted: the image is functionally necessary in social interaction; the image has a role character; the presence of an individual in many social roles determines the necessity and possibility of having several appropriate images.

It has been proven that the professional image is an effective social reflex and a simple means for the employee to achieve his own goals. The image expresses the specialist's subjective desire to be liked by many, but also shows his capabilities as a professional in his field. The image is the organization of the space of communication, with the help of which the employee, using his image, his plasticity, speech, facial expressions, achieves what he intended. The term "professional image" is analyzed as a partial synonym of the term "image", which is often revealed as an outer shell, that is, attention is mainly focused on the peculiarities of the perception of appearance, specificity and ability to speak, manners of behavior, gestures and facial expressions. Therefore, the first reaction of the environment is directed, as a rule, to a person's appearance, and not to his inner world, since only a small number of people are in direct communication and interaction with this object.

It was determined that the interpretation of the concept of professional image differs in its internal content. That is, in addition to external factors, the researcher identifies many internal ones. At the same time, understanding the essence of the image is more related to the nature of the positive influence of a specific person and his inner world on those around him, to achieve success in life and work, in a professional career.

Keywords: professional image, specialist, psychological factors, social interaction, self-improvement

Постановка проблеми. На зараз спостерігається значне зростання наукового дослідницького інтересу до питань формування і розвитку професійного іміджу фахівців різних напрямів, серед яких особливе місце, на наш погляд, займають сучасні педагогічні кадри. Але незважаючи на значну кількість наукових досліджень, термін «професійний імідж», на наш погляд, трактується неоднозначно, різнопланово, існують різні підходи, що розкривають його розуміння. Тому у нашому дослідженні вважаємо доцільним розглянути докладніше теоретичні основи сутності і поняття досліджуваного явища.

Професійний імідж як соціально-психологічна проблема має достатню історію, але вона більш активно досліджувалась у політичній, культурній, економічній та інших напрямках діяльності. Як показує аналіз наукових джерел у педагогічній діяльності, виходячи з узагальнення науково-дослідного досвіду, проблема професійного іміджу, незважаючи на її зростаючу актуальність, ще недостатньо вивчена. Причини, які ускладнюють наукове пізнання професійного іміджу в педагогічній сфері досить різні, серед яких, ми виділили як першочергову, неоднозначність підходів до розуміння сутності та різнопланової інтерпретації явища, що вивчається нами.

Так, на думку дослідників, які акцентують увагу на тому, що професійний імідж повинен мати відповідне наповнення, за яким повинні стояти реалії, а не той чи той символізм. Спиратися на власний імідж необхідно тоді, коли працівникові потрібно показати себе з найкращого боку, акцентуючи ті чи ті позитивні характеристики. При цьому автор трактує імідж як соціально-психологічний вплив особистості спеціаліста, який у найбільш прозоро виявляє саме у мотиваційній сфері взаємодії.

Імідж існує тому, що соціум, як правило, реагує на нього позитивно. Імідж – це, перш за все, культивування необхідних позитивних реакцій з урахуванням соціальних очікувань і вимог щодо норм виконання соціальних ролей та відповідної їм діяльності. Його позитивним аспектом і те, що всі сторони породжують типи поведінки, у яких зацікавлені.

Нам імпонує думка щодо професійного іміджу, який є образом, що спеціально створюється, навмисне формується для досягнення поставлених цілей. При цьому імідж неможливо відокремити від особи спеціаліста, його особистісних відносин з оточуючими. Оскільки, на думку Р.Т. Макаренка, професійний імідж спочатку асоціювався та пов'язувався з ідеальним портретом більш адаптованого до нових соціально-економічних умов особистості професіонала своєї справи інноваційного типу. [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У результаті теоретичного аналізу проблеми іміджу фахівця, аналізували наукові дослідження М. Апраксиної, Е. Бекетової, Л. Жарикової, А. Калюжного, Е. Петрової, Г. Почепцова, Н. Тарасенко, В. Шепеля, В. Черепанової та ін., можна зрозуміти, що в сучасних дослідженнях поняття «професійний імідж»

тракується неоднозначно. Це пов'язано перш за все з тим, що імідж – це складне утворення, досліджуючи яке різні автори акцентують свою увагу на окремих його аспектах, по-друге, потрактування поняття теж відповідно залежить від методологічного підходу дослідника.

Мета статті – виокремлення і дослідження психологічних факторів формування професійного іміджу фахівця.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглядати із позиції соціальної психології, професійний імідж є невід'ємною частиною образу фахівця, зміст якого розкриває уявлення суб'єкта про себе або іншу особу. На думку вчених, його трактують як потужне підґрунтя, стихійно або спеціально створений образ, підтриманий громадською думкою. При цьому увагу наголошують на тому, що поняття імідж містить не лише природні особливості особистості, а й спеціально для неї вироблені правила відповідно до чинних соціальних норм і вимог. Тому поняття імідж пов'язують не лише із зовнішніми атрибутами фахівця, його зовнішнім виглядом, а й із її внутрішнім світом, його психологічним типом, рисами, які відповідають запитам часу і суспільства.

Щодо психологічного тлумачення поняття професійний імідж відноситься до таких складних феноменів, які присутні у судженнях людей, але чітко ними не усвідомлюються поки не стануть загальноприйнятими. Під професійним іміджем розглядаємо образ людини, як правило, авторитетної чи такої, що має високий соціальний статус (позитивну оцінку громадськості). У кожному колективі існує система норми поведінки, на підставі якої виникають соціально значущі очікування щодо компетенції, індивідуальних якостей того чи того фахівця. Суть полягає в тому, що ці очікування суттєво впливають на те, який колектив бачитиме відповідного фахівця і його імідж. Важливо: соціальні очікування спрямовані всіх працівників, незалежно від стажу праці та віку.

Існує і така думка вчених, які вважають, що в психології дослідження поняття професійного іміджу пов'язані, перш за все, із суб'єктивною картиною світу або його фрагментів, що включає безпосередньо суб'єкт, інших людей, просторове оточення і тимчасову послідовність дій. Формування образу особистості відбувається поступово, починаючи із задоволення найбільш примітивних потреб і закінчуючи найвищим аспектом – прагненням до самореалізації. Відповідно до такої черговості задоволення потреб у суспільстві завжди існує певна неоднорідність груп індивідів, кожен із яких перебуває на властивому йому у певний час рівні. Тобто характерні іміджеві параметри можуть свідчити про рівень розвитку суспільства, тієї чи тієї галузі, професії.

Соціокультурне значення поняття «професійний імідж», найчастіше пов'язане з досягненнями особистістю високого рівня загальної і професійної культури. Оскільки переважній кількості фахівців притаманний недостатній рівень професійної культури, тому поняття «імідж», яке, на його думку,

включає свій зміст і необхідність безперервного самовдосконалення, не могло широко увійти в практику використання його фахівцями різних напрямів. Однією з причин цього варто виокремити неправильне розуміння багатьма керівниками акту самопрезентації як важливої складової професійного іміджу. У свою чергу, самопрезентація розглядається як вміння особистості адекватно подавати себе.

Нам імпонує підхід щодо професійного іміджу, що характеризує сконструйований професійний імідж як сигнал до соціальної взаємодії або комунікації, який відбувається у рольовій формі. У процесі комунікації інформацію зчитують не з особи, а за іміджем, який вона має. Оцінка комунікативної особистості залежить від рівня ефективності виконання функції соціальної взаємодії. Це визначає соціально-комунікативна природа професійного іміджу. Крім того, власний імідж деякі фахівці формують інтуїтивно, інші – цілеспрямовано, але всі вони рухаються в одному напрямі, до однієї мети – почуватися максимально комфортно серед власного оточення, у межах тієї соціальної групи, з якою вони хочуть себе ототожнювати.

Цікавим є аспект, де розглянуто імідж як образ, що склався в масовій свідомості, когось, що має емоційне забарвлення і характер стереотипу, і створення професійного іміджу не самоціль для сучасного фахівця. Проте володіння ним становить досить істотну його особистісну і професійну характеристику, має глибоке практичне значення. Внаслідок цього автори розглядають турботу про власний імідж як спробу залишити позитивний слід у свідомості інших людей на підставі найкращої самопрезентації власної особистості. Невипадково, крім різних аспектів ставлення і поваги особистості, як провідних показників її позитивного іміджу, практичний зміст якого вбачається у його глибокому мотиваційному компоненті, що проявляється через функцію особистого прикладу і зразка наслідування іншими людьми.

Узагальнюючи наведені тлумачення, доходимо висновку, що професійний імідж – це комплекс своєрідних рис і характеристик різного походження, що є засобом формування у відповідній аудиторії певного уявлення. Тобто визначення іміджу як результату та ідеальній формі відображення властивих об'єкту моральних, професійних і психофізичних якостей у власній свідомості та свідомості оточуючих.

Виділяючи поняття «професійний імідж», варто зазначити, що воно насамперед відображає культивування потрібних позитивних реакцій з урахуванням соціальних очікувань і вимог щодо норм виконання соціальних ролей та відповідної діяльності. Його позитивним аспектом і те, що сторони породжують типи поведінки, у яких безпосередньо зацікавлені. Імідж є стереотипом, що вже існує в аудиторії, для сприйняття якої він призначений, і який підтримується.

Нам, у свою чергу, цікава позиція вчених, які розглядають сутність професійного іміджу з позиції рольової теорії, його внутрішню природу і

функціональну роль у соціальній взаємодії. Після аналізу такого підходу виділяємо такі положення:

- імідж функціонально необхідний у соціальній взаємодії;
- імідж має рольовий характер;
- наявність у індивіда багатьох соціальних ролей обумовлює необхідність і можливість мати кілька відповідних іміджів.

Виконуючи певні ролі, індивіди стають реальними учасниками соціальної взаємодії. Кожна роль має внутрішню дисципліну, але водночас ролям властиві й функції. У цьому випадку є обов'язкова згода або незгода індивіда з певними рольовими стандартами, які можуть диференціюватися у різних соціальних групах відповідно до соціального досвіду. При цьому схвалюється чи не схвалюється не конкретна особистість, а насамперед її можливість виконувати певну роль, яка здатна відповідати очікуванням суспільства, соціальній групі. Імідж, сконструйований особистістю у рольовій соціальній взаємодії, здатний відповідати таким очікуванням.

Професійний імідж вступає дієвим соціальним рефлексом і простим засобом для досягнення працівником власних цілей. Імідж виражає як суб'єктивне бажання фахівця подібатися багатьом, а й показує його можливості як професіонала своєї справи. Імідж є такою організацією простору спілкування, з допомогою якого працівник, використовуючи образ себе, свою пластику, мову, міміку, досягає задуманого. Таким чином, сутність іміджу безпосередньо пов'язана із соціально-психологічною сутністю фахівця.

Так, під професійним іміджем розуміємо соціально-психологічний феномен, як феномен соціальної перцепції. Тому імідж можна характеризувати з погляду семіотичного та інтеракційного підходів. Відповідно до семіотичного підходу імідж є символічним чином, що оформляється за допомогою мови і на синтаксичному (невербальні знаки), і на семантичному (предметні, оціночні значення) рівнях. З позиції інтеракційного підходу можна вказувати на взаємодію людей, що здійснюється за допомогою символів, що передбачає усвідомлення іміджу як символічного образу суб'єкта, створюваного у процесі взаємодії. Вивчення поняття іміджу обов'язково пов'язане із дослідження психічного образу. Він є відображенням об'єктивної реальності та водночас важливою ланкою у системі регуляції дій людини. Формування образу – активний процес, під час якого вичерпно використовується інформація з навколишньої реальності, де знаходиться людина. Зміст образу безперервно збагачується, уточнюється і коригується.

Термін «професійний імідж» є частковим синонімом терміна образ, який часто розкривається як зовнішня оболонка, тобто переважно акцентується увага на особливостях сприйняття зовнішнього вигляду, специфіки та вміння розмовляти, манери поведінки, жестів та міміки. Очевидно, що перша реакція оточення спрямована, як правило, на зовнішній вигляд людини, а не на її внутрішній світ, оскільки лише незначна кількість осіб перебуває з цим

об'єктом у прямому спілкуванні та взаємодії. Сприйняття відбувається, передусім візуальному рівні, тобто одним із складових іміджу особистості вважатимуться зовнішній вигляд, що включає як символіку одягу, і фізичні особливості. При цьому візуальне сприйняття відбувається кілька хвилин, а потім у підсвідомості активізуються інші фактори, пов'язані з внутрішнім наповненням людини, яка сприймається.

Трактування поняття професійного іміджу, з погляду науковців, відрізняється внутрішнім наповненням. Тобто, крім зовнішніх факторів, виділяється безліч внутрішніх. При цьому розуміння сутності іміджу більше пов'язане з характером позитивного впливу конкретної особи та її внутрішнього світу на тих, хто її оточує, для досягнення успіху в житті та діяльності, у професійній кар'єрі. Крім того, аналізуючи імідж як образ, автор зосереджує увагу на двох аспектах: формуванні уявлень про внутрішні якості через зовнішні та спонукальний (мотиваційний). Таким чином, професійний імідж є знаковими характеристиками, де присутні форма і певний зміст. Це означає, що необхідні спеціальні знання тих зовнішніх ознак, які відповідають змістовним характеристикам певного іміджу. При цьому потрібна більша повторюваність змістовних характеристик, щоб вони збереглися в свідомості в потрібному вигляді. Однак через те, що суспільство нормує ті чи інші характеристики, зводячи їх у відповідний ідеал, необхідно враховувати ті характеристики, які є привабливими і характерними для одного типу особистості, і зовсім не характерні для іншого.

Висновки. Отже, спираючись на узагальнені підходи різних дослідників, з урахуванням мети і завдань нашого дослідження, вважаємо за доцільним під професійним іміджем фахівця розуміти цілісний, завжди соціально зумовлений, відносно стійкий емоційно забарвлений образ-уявлення, що склалися у свідомості певного соціуму, що забезпечує досягнення суб'єктом-прообразом професійно-значимих цілей, а також сприяє саморозвитку.

Сутність професійного іміджу розкривається у задоволенні відповідної потреби сприйняття соціального оточення, їх очікування, а також констатації явища, що вивчається, особистістю фахівця, виходячи з потреб, спрямованих на самовдосконалення і досягнення все більшого успіху у професійній діяльності. Крім того, професійний імідж покликаний надати цілісне бачення характерних особливостей і ціннісних орієнтацій сучасного типу особистості професіонала, який ефективно діє у постійно мінливих соціально-економічних умовах конкурентного середовища, ринку освітніх послуг.

Розгляд теоретичних основ дослідження професійного іміджу фахівця у психологічній науці дозволяє нам сформулювати такі висновки:

1. Проведений аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми показує, що на сьогодні, в умовах розвитку освітньої сфери, активізації конкурентного середовища все частіше у поле зору вчених потрапляє

проблема професійного іміджу сучасного спеціаліста. Ця тенденція більшою мірою зумовлена зростанням потреб застосування комунікаційного простору, де відбувається просування різних продуктів професійної діяльності. Крім того, актуалізація дослідження професійного іміджу відбувається разом із пізнанням групової поведінки, а зростаюча активність комунікаційних технологій сприяє ще більшому виділенню проблеми щодо явища, що вивчається, в окрему науку зі своєю специфікою, теоретико-методологічною базою і технологіями.

2. Професійний імідж як соціально-психологічна проблема, що має потужну історію і більш активно досліджувалась у політичній, культурній, економічній та інших напрямках діяльності. Водночас у професійній діяльності, виходячи з узагальнення науково-дослідного досвіду, проблема професійного іміджу, незважаючи на її зростаючу актуальність, ще недостатньо вивчена. Причини, що ускладнюють наукове пізнання професійного іміджу у виробничій сфері досить різні, серед яких як першочергова вступає неоднозначність підходів до розуміння сутності інтерпретації досліджуваного явища.

3. Спираючись на узагальнені підходи різних дослідників, з урахуванням мети нашого дослідження, належить доцільним під професійним іміджем фахівця розуміти цілісний, завжди соціально зумовлений, відносно стійкий емоційно забарвлений образ-уявлення, що склалися у свідомості певного соціуму, який забезпечує досягнення суб'єктом-прообразом професійних цілей, і навіть сприяє саморозвитку. Сутність професійного іміджу розкривається у задоволенні відповідної потреби сприйняття соціального оточення, їх очікування, а також констатації явища, що вивчається, особистістю педагога, виходячи з потреб, спрямованих на самовдосконалення і досягнення все більшого успіху у професійній діяльності. Крім того, професійний імідж покликаний дати цілісне бачення характерних особливостей та ціннісних орієнтацій сучасного типу особистості професіонала, який ефективно діє у постійно мінливих соціально-економічних умовах конкурентного середовища, ринку освітніх послуг.

Література:

1. Варнавська І. Аспекти формування педагогічної свідомості викладачів вищої школи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. Випуск 1 (50). 2022. С.40-44.
2. Отич О.М. Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи: підручник. Кіровоград, 2014. 208 с.
3. Палеха Ю. І. Іміджологія. Київ, 2005. 324 с.
4. Ткаченко Н.М. Формування професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов: теорія та методика: монографія / за наук. ред. В. П. Курок. Суми : ФОП Цьома С.П., 2020. 454 с.
5. Чепок Р.В. Методика професійної освіти як наукова галузь педагогічних знань та історія її розвитку. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2021. № 5(5). С.644-655

References:

1. Varnavs'ka, I. (2022) Aspekty formuvannya pedahohichnoyi svidomosti vykladachiv vyshchoyi shkoly [Aspects of formation of pedagogical consciousness of teachers of the higher school]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Seriya: «Pedahohika. Sotsial'na robota» – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social work"*, 1 (50), 40-44 [in Ukrainian].
2. Otych O.M. (2014) *Osnovy pedahohichnoyi maysternosti vykladacha profesiyanoi shkoly [Basics of pedagogical skill of a vocational school teacher]: pidruchnyk*. Kirovohrad/ [in Ukrainian].
3. Palekha Y. I. (2005) *Imidzholohiya [Imageology]*. Kyiv. [in Ukrainian].
4. Tkachenko N.M. (2020) *Formuvannya profesiyoho imidzhu maybutnikh uchyteliv inozemnykh mov: teoriya ta metodyka [Formation of the professional image of future teachers of foreign languages: theory and methodology]: monohrafiya / za nauk. red. V. P. Kurok*. Sumy: FOP Ts'oma S.P. [in Ukrainian].
5. Chepok R.V. (2021) *Metodyka profesiyanoi osvity yak naukova haluz' pedahohichnykh znan' ta istoriya yiyi rozvytku [The methodology of professional education as a scientific branch of pedagogical knowledge and the history of its development]*. *Perspektyvy ta innovatsiyi nauky (Seriya «Pedahohika», Seriya «Psykholohiya», Seriya «Medytsyna»)*. 5(5). 644-655. [in Ukrainian].